

Over een maand is het weer zover. De koninginnentelers staan op zaterdagmorgen vroeg op en rijden naar Utrecht om hun praktijkervaringen uit te wisselen en nieuwe plannen te presenteren, zodat het komend jaar nog betere Carnica- en Buckfastmoeren het licht (al is het kort) zullen zien. Afgelopen jaar kwam dr. Christoph Otten, verbonden aan het bijeninstituut uit Mayen, langs om het Duitse koninginnenteeltproject toe te lichten. Op basis van een aantal teeltkenmerken, zoals honingopbrengst, defensief gedrag, zwermneiging en varroa-tolerantie, is een ambitieus grensoverschrijdend selectieprogramma opgesteld. De Duitse Länderinstitute, aangevuld met enige Midden-Europese instituten, hebben een programma opgesteld waarin moeren beoordeeld kunnen worden op basis van hun erfelijke eigenschappen. Omgevingsfactoren op een groot aantal standen worden zoveel mogelijk geneutraliseerd en daarmee onderscheidt het zich van veel klassieke teeltprogramma's. De totaalscore per eigenschap, uitgedrukt in een percentage, geeft weer in welke mate de betreffende moeder beter of slechter doet dan alle andere moeren waarvan de meetgegevens bekend zijn. De selectie vindt plaats op een aantal erkende imkerijen. Imkers zijn in staat deze moeren af te nemen. Iedere moeder verkrijgt een unieke code. De stamboom van iedere moeder (code) is op het internet na te gaan. Een degelijk en intelligent project met een grote kans op snelle vooruitgang in de gewenste kwaliteit van de moeren.

De achterliggende gedachte is zo vanzelfsprekend dat deze nog maar zelden verwoord wordt. Ze is eenvoudig uit bovenstaande selectiecriteria af te leiden. Het behalen van een hoge honingopbrengst, zonder persoonlijk risico (defensief gedrag), met zo min mogelijk arbeid (lage zwermneiging) en zonder uitval van bijenvolken (varroa-tolerantie). Het past naadloos in het gedachtegoed van de intensieve landbouw. De droom van een maakbare samenleving in volle omvang beleden. Niet meer de selectie die bijen op allerlei momenten toepassen, maar selectie naar menselijke behoeften. In die zin wordt het bijenvolk ont-bijed.

Mensen leiden een kwetsbaar bestaan. Domesticeren en cultiveren van onze leefomgeving is noodzakelijk om te overleven. In ieder van ons leeft het besef dat wij van de ene op de andere dag, diegene die en datgene wat ons lief is kunnen verliezen. Wij zetten al onze techniek in om dit waar mogelijk te voorkomen. En toch loopt er voortdurend van alles mis. Het denkbeeld dat de samenleving maakbaar is heeft forse deuken opgelopen. Dat geldt evenzeer voor de ambities van de intensieve bijenhouderij. Veel imkers zullen in het voorjaar opnieuw geconfronteerd worden met dode volken, terwijl wij toch een geweldige controle hebben op wat zich in de kasten afspeelt en daarom een grote verantwoordelijkheid dragen voor de gevolgen van onze ingrepen.

De uitlopers van de ecologische crisis zijn in onze bijenkasten terug te vinden. Een reeks van bestrijdingsmiddelen zijn in de was, pollen, en honing terug te vinden. Het broed wordt er chronisch aan blootgesteld. Voor de Utrechtse koninginnentelers zou het interessant zijn na te gaan waar zij met hun selectie problemen veroorzaken en waar zij juist oplossingen aanreiken. De oriëntatie is vooral gericht op het laatste. Zie b.v. het betrekkelijk nieuwe selectie criterium varroa-tolerantie, maar nadenken over de bijverschijnselen van selectie zou meer aandacht moeten krijgen.

Een negatief effect van koninginnenteelt is het ontstaan van bijenvolken die minder op omgevingsfactoren reageren. Een vruchtbare moeder die broed aanzet in een koude periode wordt afhankelijk van een imker die bijvoert. De grote volken die het gevolg zijn van die vruchtbaarheid verhogen de kans op parasieteninfectie, net zoals in steden infecties zich makkelijker verspreiden als in een dunbevolkte omgeving.

Een zwermtraag volk heeft minder kans op nieuwe genetische combinaties, of beter gezegd, krijgt alleen de beschikking over combinaties die door mensen bevoordeeld zijn. En als er nu al vele jaren ziekteproblemen zijn, dan is het de vraag of selectie door bijen zelf niet tot een beter resultaat geleid had. Op bekende Nederlandse teeltstations zijn grote ziekte-uitbraken geweest. Verspreiding van moeren via doppenprojecten of plaatsing van bevruchtingsvolkjes op die stations levert daarom aanzienlijke risico's op. De lijst met vragen is eenvoudig verder uit te breiden. Het ligt op de weg van de koninginnentelers om zelf eens kritisch naar hun illusies te kijken. Niet om af te zien van menselijk ingrijpen in bijenvolken, maar om af te wegen waar techniek een rol kan vervullen en waar terughoudender zou moeten opgetreden.

